

Zero Waste strategija občin

Borovnica, Log - Dragomer in Vrhnika

Pregled stanja na področju ravnanja z odpadki in
Zaveza občin na poti do družbe brez odpadkov

Za obdobje
(2021 - 2030)

April 2021

KAZALO

1. UVOD, RAZLOGI ZA SPREJETJE ZAVEZE	3
2. OZADJE IN ZAKONODAJA	4
3. DEJAVNOSTI NA POTI DO ZERO WASTE DRUŽBE	5
3.1 Preventiva	6
3.2 Ločeno zbiranje	6
3.3 Zniževanje količin mešanih ostankov odpadkov	6
4. PREGLED STANJA RAVNANJA Z ODPADKI V OBČINAH ZAVEZNICAH	7
4.1 Sistemi ločenega zbiranja odpadkov na izvoru	8
4.2 Količine odpadkov zbranih od 2014 do 2020	9
4.3 Pregled ukrepov za zniževanje količin odpadkov od 2014 do 2020	9
4.4 Rezultati dela od 2014 do 2020	10
5. NOVI CILJI IN DOPOLNILNI UKREPI	12
5.1 Dodatni ukrepi za doseganje ciljev	12
5.2 Novi cilji ravnanja z odpadki za obdobje 2021 - 2030	14
5.3 Napovedi za prihodnost	15
5.4 Certifikat "Zero Waste Certified City"	15
5.5 Navezava na Cilje trajnostnega razvoja	16
6. ODBOR ZA SPREMLJANJE URESNIČEVANJA ZVEZE	16
7. ZAVEZA OBČIN NA POTI DO ZERO WASTE	17

1. UVOD, RAZLOGI ZA SPREJETJE ZAVEZE

Depo je razvojni projekt, ki se izvaja v JP KPV d.o.o. in se vodi pod svojo dejavnostjo z namenom spremljanja poslovanja. Depo deluje v sklopu strategije zero waste, h kateri so pristopile občine ustanoviteljice Borovnica, Log - Dragomer in Vrhnika leta 2014 in ga tudi finančno podpirajo pri njegovem delovanju.

Odkar človek obstaja, posebej pa odkar živi v večjih organiziranih skupnostih, odpadki predstavljajo težavo, s katero se je človeštvo skozi različna zgodovinska obdobja različno spopadalo. Skupno vsem je le to, da nihče ni želel imeti odpadkov na svojem pragu, prav tako nihče ni želel razmišljati, kaj se z njimi zgodi po tem, ko odslužijo svojemu namenu. Današnja družba se je pričela zavedati omejenosti naravnih virov in problem ravnanja z odpadki opazovati z drugega zornega kota, predvsem pa z večjo stopnjo odgovornosti do okolja.

Izkušnje v preteklosti so pokazale, da so bili ukrepi ravnanja z odpadki po načelu "stran od oči in nosov" takrat sprejemljivi, vendar s stališča sodobnega življenja ter njegovih potreb le začasni in zelo obremenjujoči za okolje.

Zaradi vse večjega obremenjevanja okolja z odpadki, onesnaženosti Zemlje ter kolektivne zavesti, da imamo zgolj en planet z danimi življenjskimi ter bivalnimi pogoji, so se združili enako misleči in ustvarili različna ekološka gibanja za ohranjanje naravnih virov. Eno izmed teh gibanj je tudi Mednarodna Zero Waste zveza. Gibanje je organizirano v krovni organizaciji [Zero Waste International Alliance](#), ki ima svoje organizacije na različnih kontinentih. V Evropi je to [Zero Waste Europe](#), ki je sestavljena iz 31 nacionalnih organizacij in skoraj 400 lokalnih skupnosti na poti do zero waste. Društvo [Ekologi brez meja](#) je od leta 2014 slovenska nacionalna organizacija preko programa [Zero Waste Slovenija](#). Nacionalne organizacije so zadolžene za promocijo koncepta na nacionalni ravni ter za vzpostavljanje in koordinacijo mreže lokalnih skupnosti na poti do družbe brez odpadkov.

"Zero waste" je izraz, s katerim Mednarodna Zero Waste zveza označuje "ohranjanje vseh virov skozi odgovorno proizvodnjo, potrošnjo, ponovno uporabo in izrabo izdelkov, embalaže in snovi, brez sežiganja in izpustov v zemljo, vodo ali zrak, ki bi lahko ogrozili zdravje ekosistemov ali ljudi." <http://ebm.si/zw/o-zero-waste/definicija-zero-waste> (posodobljeno 2018).

Količine odpadkov iz leta v leto še vedno naraščajo. Vedno bolj se zavedamo, da odpadki predstavljajo problem za okolje in zdravje ljudi, ob enem pa tudi dejstva, da je količina naravnih virov omejena. Zakaj torej odpadkov ne bi spremenili v vir? Krožno gospodarstvo je koncept, ki je nastal kot odziv na pritisk rastočega gospodarstva in potrošnje na omejene vire in nosilno sposobnost okolja. Prehod v krožno gospodarstvo se zato usmerja v ponovno uporabo, popravila in recikliranje obstoječih materialov in izdelkov. Temelji na uporabi energije iz obnovljivih virov, opušča uporabo nevarnih kemikalij, znižuje porabo surovin ter preko skrbne zasnove izdelkov nastajanje odpadkov znižuje proti ničelni stopnji.

Spreminjanje odpadkov v vir je za krožno gospodarstvo ključnega pomena, kar je razvidno iz leta 2008 uvedene evropske hierarhije ravnanja z odpadki v Krovni direktivi o odpadkih. V gibanju zero Waste so jo nadgradili že leta 2013 in posodobili leta 2019 kot je prikazano na sliki spodaj, tako da še bolj poudarja pomen različnih oblik preprečevanja nastajanja odpadkov.

Zero Waste Hierarhija

Slika 1: Posodobljena zero waste hierarhija iz leta 2019

2. OZADJE IN ZAKONODAJA

Leta 2011 so države članice sprejele program *Časovni okvir za Evropo, gospodarno z viri* in konec leta 2013 še Sedmi okoljski akcijski program *Dobro živeti ob upoštevanju omejitev našega planeta*, ki določa vizijo do leta 2050 in prednostne cilje do leta 2020. Unija se zavzema za učinkovito ravnanje z viri kot načinom doseganja večje konkurenčnosti svojega gospodarstva. V odpadkih vidi vire materialov in surovin za gospodarstvo, katerega cilj je trajnostno upravljanje materialov, ki temelji na krožnem gospodarstvu. V začetku julija 2014 je Evropska komisija objavila še paket *Na poti h krožnemu gospodarstvu: program za Evropo brez odpadkov*, v katerem predlaga oblikovanje skupnih in usklajenih okvirjev za podporo krožnemu gospodarstvu, katerega del so tudi zelena delovna mesta in zelena mala ter srednja podjetja. Spreminjanje odpadkov v vir je za krožno gospodarstvo ključnega pomena, zato je Komisija predlagala višje cilje, pa tudi natančnejše določene ključne instrumente nadzora na področju odpadkov.

V letih 2018 in 2019 se je ta zagon nadaljeval v spremembe glavnih direktiv, povezanih z odpadki, in uvedbo strategije za plastiko, vključno z *Direktivo o plastiki za enkratno uporabo*, ki je stopila v veljavo julija 2019. Namen direktive je preprečiti in odpraviti onesnaževanje s plastiko, zlasti v morskem okolju, med drugim s prepovedjo nepotrebne plastike za enkratno uporabo po vsej EU od leta 2021.

Marca 2020 je Evropska komisija objavila podrobnosti o *drugem Akcijskem načrtu za krožno gospodarstvo*, ki je del *Evropskega zelenega dogovora*. Nov načrt orisuje korake in ukrepe, ki

jih bodo EU in nacionalne vlade morale izvajati, da bo prehod na zero waste in krožno gospodarstvo v Evropi uspešen. Novelirani akcijski načrt za krožno gospodarstvo želi preseči, kar je dosegla prejšnja strategija krožnega gospodarstva EU, in sicer vzpostaviti 50 % cilj zmanjšanja komunalnih odpadkov in za ključne izdelke uvesti novo politiko "pravice do popravila".

V letu 2018 so se države članice EU dogovorile o reviziji treh glavnih direktiv o odpadkih, da bi Evropo usmerili v krožno gospodarstvo. Nove obveze glede ločenega zbiranja, ki jih države članice morajo vzpostaviti do leta 2025 zajemajo tekstil, nevarne odpadke in odpadna jedilna olja.

Nova *Direktiva o odpadkih* zavezuje države članice, da "uporabijo ekonomske instrumente in druge ukrepe za spodbujanje uporabe hierarhije ravnanja z odpadki", ki bi omejili energetsko predelavo odpadkov na materiale, ki jih ni mogoče reciklirati, postopno ukinili odlaganje odpadkov, zagotovili visokokakovostno recikliranje ter spodbujali razvoj trgov sekundarnih surovin.

Na podlagi proizvajalčeve razširjene odgovornosti so v evropskih direktivah določeni specifični cilji za ponovno uporabo in recikliranje odpadne električne in elektronske opreme, izrabljenih motornih vozil ter ločenega zbiranja baterij in akumulatorjev. Te zahteve so prenešene tudi v nacionalni pravni red, po tem načelu pa v Sloveniji zbiramo še izrabljene gume, odpadne nagrobne sveče, fitofarmaceutska sredstva in odpadna zdravila.

Zakon o varstvu okolja (ZVO-1) v 148. členu določa obvezne gospodarske javne službe varstva okolja, med katere sodijo zbiranje, predelava in odstranjevanje določenih vrst odpadkov. V 149. členu opredeli obvezne občinske gospodarske javne službe varstva okolja, med katerimi navaja zbiranje in obdelavo določenih vrst odpadkov ter odlaganje ostankov predelave ali odstranjevanja komunalnih odpadkov. V členu 38. določa, da mestna občina sprejme program in operativne programe varstva okolja, lahko pa to stori tudi občina.

Nacionalna zakonodaja povzema evropske direktive in v njih zastavljene cilje, ne predpisuje pa specifičnih ciljev na nobenem od področij ravnanja s komunalnimi odpadki na lokalnem nivoju. Zato je Zaveza občine na poti do družbe brez odpadkov prostovoljna zaveza, ki jo sprejme občinski svet.

3. DEJAVNOSTI NA POTI DO ZERO WASTE DRUŽBE

Zero waste si prizadeva za spremembo kulturnih vzorcev. Evropska strategija trajnostnega razvoja se zavzema za to, da postanemo družba učinkovitega upravljanja z viri. Zero waste družba bomo postali, ko bomo uspeli znižati porabo naravnih virov in energije ter spremenili koncept gospodarstva iz sedanjega linearnega v krožnega.

Vključevanje skupnosti z izobraževanjem in sodelovanjem je bistveno za uspeh zero waste načrta na kateremkoli nivoju. Prebivalci morajo načrtno in aktivno sodelovati pri snovanju sistemov upravljanja z viri, ki se usmerjajo k zmanjševanju nastajanja odpadkov. Le tako se bodo spremenili vzorci trenutnega potrošniškega vedenja in se bo začelo postopno opuščanje odpadkov.

Proizvodni sistemi in infrastruktura za ravnanje z odpadki morajo biti zasnovani tako, da odsevajo naslednji prednostni red ravnanja z odpadki:

3.1 Preventiva

Okvirna direktiva o odpadkih določa obveznost držav članic, da pripravijo programe preventive na področju odpadkov. Cilji preventive so potrebni zato, da sprožijo ukrepe na nacionalnem nivoju. Za nastajanje zelenih delovnih mest in za oblikovanje takšnih izdelkov, da v sistemu ne bo vedno več odpadkov, je ključnega pomena proizvajalčeva razširjena odgovornost (PRO):

- preko oblikovanja izdelkov z dolgo življenjsko dobo, ki jih je možno vzdrževati in popraviti,
- z zniževanjem uporabljene embalaže in preoblikovanjem tistih izdelkov, ki jih ni možno varno kompostirati, ponovno uporabiti ali reciklirati,
- s ponovno uporabo delov in materialov v odpadnih izdelkih po načelu krožnega gospodarstva, kjer vsak 'odpadek' enega procesa postane vhodni material za drugega, ter s tem maksimalno izkoriščanje materialov,
- prepoved plastičnih izdelkov za enkratno uporabo.

3.2 Ločeno zbiranje

Za ohranjanje uporabnosti materialov je potrebno ločeno zbiranje vsaj izdelkov za ponovno uporabo, različnih materialov za recikliranje, zavržene hrane in zelenega odreza z vrtov, ter ostanka mešanih odpadkov. Zero waste skupnosti v Evropi dokazujejo, da z ločenim zbiranjem lahko dosežemo 80 % do 90 % recikliranja. V takšnih skupnostih na leto nastane manj kot 100 kg ostanka mešanih komunalnih odpadkov na prebivalca. V manjših skupnostih tudi do pod 20 kg na prebivalca.

Zaradi preprečevanja nastajanja odpadkov in zato, da zagotovimo čiste, ločene materiale je potrebno spodbujati zbiranje odpadkov na izvoru nastanka.

Uvajanje cenovnih spodbud je glavno gonilo sprememb vzorcev obnašanja. Prekomerno nastajanje odpadkov bi moralo biti kaznovano.

Ločeno zbiranje je potrebno nadgraditi z lokalnimi zbirnimi centri, ki gospodinjstvom in podjetjem omogočajo varno oddajanje in ločevanje izdelkov za ponovno uporabo, recikliranje, pa tudi ločeno zbiranje nevarnih odpadkov.

3.3 Zniževanje količin mešanih ostankov odpadkov

Del odpadkov, ki jih ne moremo ponovno uporabiti, reciklirati ali kompostirati, moramo znižati na najmanjšo možno mero. Te odpadke moramo ohranjati dobro vidne, saj to spodbuja njihovo nenehno zniževanje. Pri takšnih odpadkih se je potrebno usmeriti na začetek procesa in jih preko preoblikovanja izdelka ali embalaže izločiti iz sistema s pomočjo uveljavljanja proizvajalčeve razširjene odgovornosti.

Premostitvena rešitev za mešane ostanke odpadkov v času, ko lokalne skupnosti zvišujejo deleže ponovne uporabe, ločenega zbiranja, recikliranja in kompostiranja ter znižujejo količine nastalih odpadkov je, da dovolimo varno odlaganje majhnih in vedno nižjih količin stabiliziranih ostankov odpadkov.

Zero waste ima pomemben vpliv na upravljanje tokov energije v gospodarstvu. Zero waste v energetskem smislu znižuje emisije, povezane s pridobivanjem surovin in proizvodnjo tako, da večino hranil in virov usmerja nazaj v naravne cikle prsti ali materialov preko ponovne uporabe in recikliranja. Emisije, povezane z uporabo lahko dodatno znižamo z boljšim oblikovanjem izdelkov in ekoinovacijami. Glede pridobivanja energije zero waste podpira sisteme, ki delujejo pri bioloških temperaturah in pritisku, kot so anaerobna predelava za pridobivanje bioplina, ki mu sledi kompostiranje pregnitega blata na način, da dosežemo maksimalne možne pozitivne učinke vračanja organskih snovi v prst.

Oblikovanje nizkoogljičnega gospodarstva, ki učinkovito izkorišča naravne vire, je največji izziv današnje Evrope, njenih držav članic in lokalnih skupnosti. Zero waste strategija je bistven predpogoj takšne pobude, saj med drugim:

- zagotavlja nova delovna mesta,
- omogoča kroženje materialov in surovin,
- znižuje odvisnost od uvoza,
- prsti vrača hranilne snovi,
- znižuje vplive odstranjevanja odpadkov na okolje,
- spodbuja inovacije in inovativno oblikovanje izdelkov,
- in nenazadnje vključuje državljane v proces nastajanja boljše Evrope.

4. PREGLED STANJA RAVNANJA Z ODPADKI V OBČINAH ZAVEZNICAH

Mednarodna Zero Waste zveza priporoča lokalni skupnosti upoštevanje vseh odpadkov, ki nastajajo na njenem območju in ne le tistih, ki so neposredno v njeni pristojnosti. Občina ima pristojnost nad ravnanjem s komunalnimi odpadki. Nima pa pristojnosti urejanja odpadkov, ki nastajajo v nekaterih delih javnega (npr. bolnišnice) in v zasebnem sektorju. Lahko pa zbere informacije o okvirnih vrstah in količinah odpadkov ter skuša vplivati na način nadaljnega ravnanja z njimi.

Komunalni odpadki vključujejo odpadke iz gospodinjstev in odpadke iz trgovine na drobno, malih podjetij, poslovnih zgradb in institucij (kot so šole, bolnišnice, druge javne zgradbe), ki so po naravi in sestavi podobni odpadkom iz gospodinjstev, pri čemer te odpadke zbirajo občine ali se zbirajo v njihovem imenu.

Sem spadajo tudi:

- kosovni odpadki (npr. kolesa, pohoštvo, športna oprema, vzmetnice);
- vrtni odpadki, listje, pokošena trava, smeti s cest, vsebina zabojnikov za smeti in odpadki, ki nastanejo pri čiščenju trgovin;
- odpadki iz nekaterih komunalnih storitev, kot so odpadki, ki nastanejo pri vzdrževanju parkov in vrtov, in odpadki, ki nastanejo pri čiščenju cest.

Sem ne spadajo:

- odpadki iz kanalizacijskih omrežij in čiščenja odplak, vključno z blatom iz čistilnih naprav;
- gradbeni odpadki in odpadki pri rušenju objektov.

4.1 Sistemi ločenega zbiranja odpadkov na izvoru

Odpadki, ki se zbirajo od vrat do vrat:

<i>Vrsta odpadka</i>	<i>Pogostost odvoza, npr. 1x ali 2x tedensko</i>
mešani komunalni odpadki	1 na 4 tedne oz. 13 x letno
organski kuhinjski odpadki	45 odvozov na leto (pozimi na dva tedna)
mešana embalaža	/
papirna in kartonska embalaža	/
kosovni odpadki	4 x letno

Odpadki, ki se zbirajo na ekoloških otokih:

<i>Vrsta odpadka</i>	<i>Pogostost odvoza</i>
mešana embalaža	1-5 x tedensko (odvisno od lokacije zabojnika)
papirna in kartonska embalaža	Do 5 x tedensko
steklena embalaža	Do 5 x tedensko
tekstil (oblačila, obutev...)	34 zabojnikov Humana

Odpadki, ki se zbirajo v posebnih akcijah (npr. nevarni odpadki, kosovni odpadki, odpadna olja):

<i>Vrsta odpadka</i>	<i>Pogostost zbiranja</i>
Nevarni odpadki	Akcije zbiranja spomladi in jeseni
Kosovni odpadki	4 x na leto

Odpadki, ki se zbirajo v zbirnih centrih (kamor posamezniki sami pripeljejo svoje odpadke):

Občani občine Borovnice, Log - Dragomer in Vrhniko uporabljajo 1 x zbirni center: Zbirni center Vrhniko.

Zbirni center zagotavlja zbiranje naslednjih ločenih frakcij:

- papir, lepenka vseh vrst in velikosti, vključno z odpadno embalažo,
- steklo, steklena embalaža,
- umetne mase in sestavljeni materiali,
- kovine, kovinska embalaža,
- les, lesena embalaža
- oblačila,
- tekstil,
- izrabljene avtomobilske gume,
- nevarni odpadki (jedilna olja in maščobe, barve, črnila, lepila, smole, detergenti brez nevarnih snovi, baterije in akumulatorji),

- električna in elektronska oprema, ki ne vsebuje nevarnih snovi,
- gradbeni odpadki,
- odpadne nagrobne sveče,
- azbest,
- CD-ji, DVD-ji,
- odpadki, primerni za kompostiranje,
- kosovni odpadki,
- mešani komunalni odpadki.

4.2 Količine odpadkov zbranih od 2014 do 2020

Leto	Koristni (%)	Nekoristni (%)	MKO kg / občana	Koristni (ton)	Nastalih KO kg / občana	Nekoristni (ton)	Število prebivalcev
2014	80,15	19,85	70,62	6.728	355,83	1.666	23.590
2015	80,54	19,46	68,58	6.774	352,37	1.637	23.870
2016	81,25	18,75	68,54	7.215	365,55	1.665	24.292
2017	82,81	17,19	60,59	7.157	352,40	1.486	24.526
2018	83,45	16,55	63,67	7.920	384,62	1.571	24.676
2019	83,35	16,65	61,99	7.744	372,28	1.547	24.957
2020	83,40	16,60	62,81	7.966	378,48	1.585	25.235

4.3 Pregled ukrepov za zniževanje količin odpadkov od 2014 do 2020

Direktiva 2008/98/ES o odpadkih v 3. členu preprečevanje nastajanja definira kot ukrepe, sprejete preden snov, material ali proizvod postane odpadke, ki zmanjšajo:

- količino odpadkov, vključno s ponovno uporabo proizvodov ali podaljšanjem življenjske dobe proizvodov;
- škodljive vplive nastalih odpadkov na okolje in zdravje ljudi ali
- vsebnost nevarnih snovi v materialih in proizvodih.

Obstoječi ukrepi ponovne uporabe:

- na Vrhniki deluje trgovina **depo** z namenom spodbujanja ponovne uporabe in podaljševanja življenjske dobe predmetov. V sklopu trgovine obiskovalci lahko kupijo predmete iz druge roke po zelo ugodnih cenah, na voljo je tudi kotiček, kjer lahko občani brezplačno prevzamejo predmete, ki se niso prodali v daljšem časovnem obdobju;
- v sklopu **depoja** se izvajajo popravila in prenova zavrženih koles ter njihova prodaja;
- v **depoju** poteka kreativna predelava odvečnih materialov iz avtomobilskega programa (varnostni pasovi, zračne blazine) v različne izdelke (vrečke, nahrbtniki, torbice);
- izmenjevalnice še uporabnih izdelkov.

Drugi obstoječi ukrepi preprečevanja nastajanja odpadkov:

- ozaveščanje in informiranje, razčlenjeno v nadaljevanju;
- delavnice za organizatorje dogodkov (npr. Prireditel brez odpadkov);

- trgovina *depo* - polnilna postaja za prodajo ekoloških čistil, zero waste kredenca z izdelki iz trajnostnih materialov in z izdelki za večkratno uporabo (krtače, zobne ščetke, različna mila...).

Obstoječi ekonomski instrumenti:

- s KOKOM ceneje;
- sofinanciranje odvoza koristnih odpadkov s prireditve ob pogoju, da se člani društev udeležijo delavnice "prireditve brez odpadkov".

Obstoječi načini informiranja in osveščanja lokalnih prebivalcev, podjetij, ustanov in obiskovalcev (turizem) o načinu ravnanja z odpadki v občini:

- spletne strani občin ustanoviteljic in JP KPV, d.o.o.;
- lokalni časopis - Naš Časopis;
- mesečne položnice (priloge, hrbtna stran);
- spletna stran www.mojaobcina.si;
- organizacija vodenih ogledov in predavanj na JP KPV, d.o.o. za namen ozaveščanje različnih starostnih in interesnih skupin, kjer se jim predstavi delovanje podjetja in dobre prakse (Zbirni center za odpadke, Centralna čistilna naprava, Center kreativnih rešitev);
- ozaveščanje občanov in obiskovalcev v okviru različnih lokalnih dogodkov (stojnice, izobraževalne in praktične vsebine, delavnice).

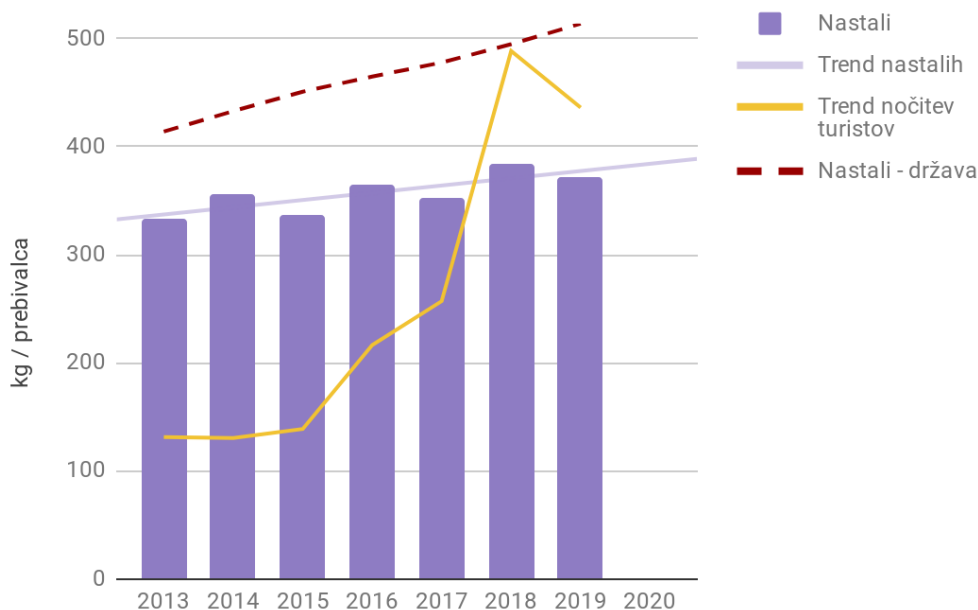
4.4 Rezultati dela od 2014 do 2020

Na podlagi navedenih ukrepov je občinam v teh letih uspelo upočasniti rast količin odpadkov napram preostanku države in zmanjšati količino mešanih komunalnih odpadkov. Ob upoštevanju aktualnih cen to pomeni, da je sledenje strategiji zero waste trem občinam **prihranilo** za ocenjenih **154.000 €**, ki bi sicer šli za odstranjevanje odpadkov. Konzervativna ocena izognjene količine izpustov toplogrednih plinov, pa je nekaj čez 400 ton CO₂eq.

Občine sicer niso dosegle ambicioznega cilja zmanjšanja količin odpadkov, a je pri tem treba upoštevati čas postavitve — gospodarska kriza, ko so bile količine nizke — in kasnejši konec razklopa med gospodarsko rastjo ter količino nastalih odpadkov. Iz naslednjega grafa je lepo razvidno, da so ukrepi delovali, količine ostale nižje in res rasle počasneje od povprečja, ob hkratni počtetveritvi števila nočitev turistov.

Vrhnika, Borovnica, Log-Dragomer: Nastali komunalni odpadki

Od sprejema Zero Waste zaveze naprej (2014)

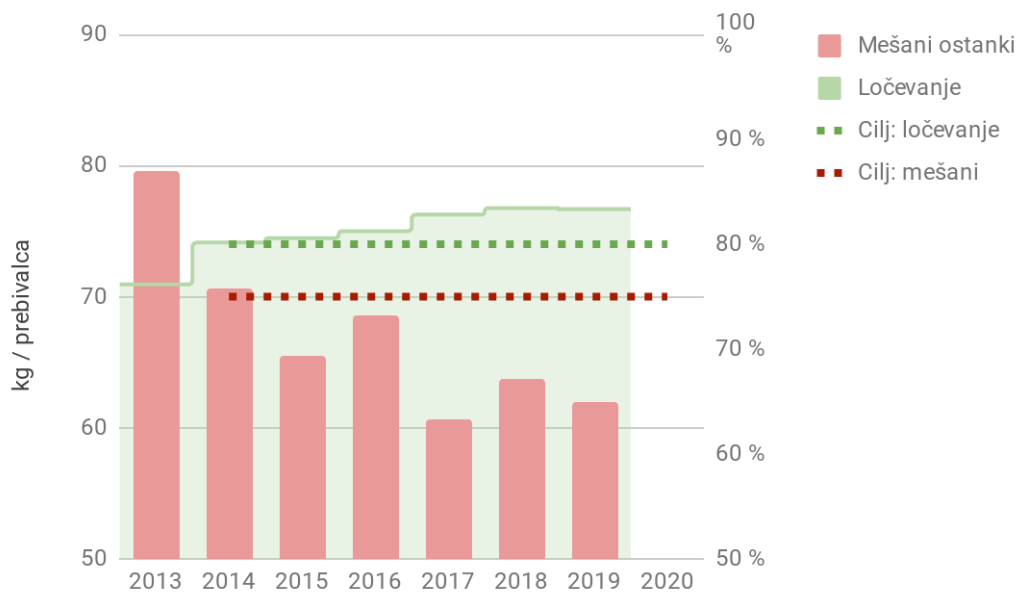

Graf 1: Nastali komunalni odpadki v primerjavi z nastalimi v Sloveniji ter trendom nočitev turistov

Cilja zvišanja stopnje ločenega zbiranja in nižanja količin mešanih komunalnih odpadkov pa sta bila presežena:

Vrhnika, Borovnica, Log-Dragomer: Komunalni odpadki, ključni kazalniki

Od sprejema Zero Waste zaveze naprej (2014)

Graf 2: Količine mešanih odpadkov in delež ločevanja glede na zastavljene cilje

Člani zero waste odbora opažajo/so zaznali napredek pri stabilni rasti deleža ločeno zbranih odpadkov ter zniževanju količin mešanih komunalnih odpadkov, in nihajočo ozaveščenost občanov, hkrati pa predlagajo izboljšave za zmanjševanje količin odpadkov, ki so podane v naslednji točki.

5. NOVI CILJI IN DOPOLNILNI UKREPI

5.1 Dodatni ukrepi za doseganje ciljev

Vizija Občin zaveznic je nadaljevati svojo pot kot občina, ki z viri ravna trajnostno in gospodarno: odpadki, kot viri ne končajo na odlagališču in hrana ne v smeteh. V občini nastajajo zelena delovna mesta. Vsi se zavedajo vrednosti virov in svoje vloge pri učinkoviti rabi virov.

Osveščanje, promocije in izobraževanje:

- **na dogodkih in okoljskih dnevih** – Festival kave, Ana desetnica, Dan borovnic - Borovnica, Bolšjak – Log - Dragomer, svetovni dan zemlje, Evropski teden mobilnosti, Evropski teden zmanjševanja odpadkov (cca 10 dogodkov na leto, cca 1.000 obiskovalcev) - se bo ozaveščalo in spodbujalo k ponovni uporabi, organizaciji izmenjevalnic predmetov, ter na splošno spodbujalo k odgovorni in premišljeni potrošnji,
- **predavanja** – različne interesne in starostne skupine (vrtci, šole, srednje šole, delegacije), organizacija delavnic za društva, *npr. prireditve brez odpadkov* (cca 1.600 obiskovalcev na leto),
- **obiski, študijski ogledi dobrih praks** – delegacije, MOP, Župani, zero waste delegacije (cca 100 obiskovalcev na leto),
- **medijske objave:** Naš Časopis, revija EOL (cca. 15 objav na leto).

Občina kot zgled in pobudnik:

- **prepoved uporabe plastike za enkratno uporabo na javnih dogodkih na področju občin zaveznic in v njihovih javnih ustanovah*** (zavodi, društva, uradi, npr. sodelovanje z Zavodom Ivana Cankarja) ter prepoved plastičnih vrečk na lokalnih tržnicah;
- **dostop do pitne vode iz pipe na javnih mestih** in spodbuda možnosti polnjenja flašk za večkratno uporabo v barih, restavracijah;
- **mobilni pitnik za vodo** za uporabo na raznih dogodkih in prireditvah za zmanjšanje porabe plastenk za enkratno uporabo;
- **zelena javna naročila**, kjer se upoštevajo zero waste kriteriji (prednost se daje izdelkom in storitvam iz ponovne uporabe ter lokalne ponudbe);
- **sofinanciranje dogodkov**, če organizator sprejema in izvaja ukrepe za zmanjševanje odpadkov; če deluje po principu zero waste je upravičen do manjših stroškov najema stojnic, prostorov ali druge opreme;
- **redno izobraževanje** in ozaveščanje zaposlenih v javnih ustanovah;
- zagotavljanje **jasne, učinkovite in lokalno prilagojene komunikacije** z občani različnih starostnih skupin; razmislek o izvedbi programa družin brez odpadkov;
- **spodbujanje podjetij** k trajnostnemu poslovanju in prispevanju k doseganju ciljev strategije;
- **sofinanciranje nakupa pralnih plenit** (individualno ter javnih in zasebnih vrtcev), ki spodbujajo starše in zaposlene v vrtcih k uporabi pralnih plenit namesto plenit za

enkratno uporabo (npr. začetni brezplačni komplet pralnih plenilic ali voucher za nakup).

***Prepoved plastike za enkratno uporabo na območju občin** (SOS certifikat Občine brez plastike): ukrep je namenjen uspešnemu izvajanju SUP direktive na lokalni ravni (*Direktivo o plastiki za enkratno uporabo*). Preko dodatnih kriterijev za (zelena) javna naročila in lokalne odloke, občine lahko učinkovito zmanjšajo uporabo izbranih problematičnih plastičnih izdelkov za enkratno uporabo, kot so plastični lonček, plastični krožnik, plastični jedilni pribor, slamice, ipd. Tako v javnih stavbah kot na javnih prireditvah, skupaj z začetno podporo ob prehodu na nove izdelke in rešitve. Prepovedi in drugi ukrepi je zlahka povezati v širši kontekst in vplesti obstoječe dobre prakse kot je promocija pitja vode iz pipe, sistemov za povratno embalažo in skodelic za večkratno uporabo.

Dodatne aktivnosti v sklopu centra *depo* in JP KPV, d.o.o.:

Zajem odpadkov in še uporabnih predmetov:

- reciklaža odpadkov in koristnih odpadkov iz kovine, lesa, plastike;
- ponovna uporaba predmetov, športne opreme, tekstila v nove namene (npr. stare zavese za vrečke, avtomobilske varnostne pasove za modne torbe itd.), da se ohranja vrednost in uporabnost izdelka;
- ločeno zbiranje odpadnega jedilnega olja: planirana postavitev 20 zbiralnic v vseh treh občinah (do 2022).

Kolesarstvo:

- zajem koles iz kosovnih odpadkov;
- popravilo koles pri strankah – npr. Eko sklad, Francosko veleposlaništvo v Ljubljani;
- osveščanje po šolah v sklopu tehničnega dneva (po postajah – učitelji, prikaz popravila koles “Ali je še staro kolo uporabno”).

Šivanje:

- izdelava/šivanje obstoječih artiklov (vrečke iz blaga, torbe in toaletne torbice iz zračnih blazin “airbagov” in iz avtomobilskih varnostnih pasov, jeans kape iz odpadnega jeansa ipd.);
- povezava z fakulteto NTF (Naravoslovnotehniška Fakulteta) smer tekstilstvo – zasnova novih izdelkov.

Prodaja:

- trgovina *depo* – točilna postaja za ekološka čistila, kredenca z zero waste izdelki - trajnostni izdelki za dom in osebno nego, kot so lesene krtače za pomivanje steklenic in posode, bakrene gobice, biorazgradljive vilede, vrečke iz blaga za nakupovanje sadja in zelenjave, trda mila, mazila ter citronska kislina, pralno in navadno sodo na rinfuzo;
- spletna trgovina (posodobitev spletne strani planirana v 2022).

Drugo:

- *depo* priročnik za popravila, nasveti kako staro stvar popraviti, opremljeno z video klipi;
- obnova spletne strani <http://www.kpv.si/dejavnosti/depo> planirana v 2022 - s tem bo spletna trgovina bolj zaživela in dobila več tržnega prostora;
- potencialno sodelovanje z MOP - showroom na Brdu, kjer bi bili razstavljeni *depo* izdelki (izvedba v 2021);

- vključevanje *depo* izdelkov v zelena javna naročila, kot je npr. interni e-katalog v nekaterih drugih občinah;
- omogočanje izvedbe praktičnega pouka (dijakom in študentom) višjih letnikov smeri okoljevarstva;
- spodbujanje kompostiranja (ozaveščanje, učne delavnice, brezplačna razdelitev kompostnikov ipd.);
- možnost zaposlitve ranljivih skupin preko programa javnih del.

5.2 Novi cilji ravnanja z odpadki za obdobje 2021 - 2030

Za določanje realističnih ciljev je vedno smiselno vprašanje, kaj dosegajo najboljše primerljive občine drugod. V tabeli so trije primeri iz sosednje Italije, ki kažejo, da je še nekaj prostora zaboljšave.

Mesto	Regija	Število prebivalcev	Stopnja ločevanja	MKO kg/preb.	Nastalih KO kg/preb.
Monsummano Terme	Toscana	24.221	84,70 %	50	326,80
Pergine Valsugana	Trentino Alto Adige	22.625	90,00 %	36,1	361,00
Paese	Veneto	21.933	89,40 %	37,36	352,45

JP KPV, d.o.o. predlaga naslednje cilje za 2025 in 2030:

Leto	Delež ločeno zbranih odpadkov	MKO v kg / preb.	Nastali KO v kg / preb.
2019	83,30 %	61,99	372
2020	83,40 %	62,80	316
2021	83,45 %		
2022	83,50 %		
2023	83,55 %		
2024	83,60 %		
2025	83,65 %	58,86	360
2026	83,70 %		
2027	83,75 %		
2028	83,80 %		
2029	83,85 %		
2030	83,90 %	56,35	350

NB: Občine bi lahko sprejele tudi cilje v zvezi s ponovno uporabo. Ker je to težje meriti, bi jih bilo smiselno vezati na statistike v okviru depoja.

5.3 Napovedi za prihodnost

Vrhnika, Borovnica in Log - Dragomer ostajajo pionirke zero waste pri nas in v Evropi, kar kažejo rezultati, pogosti obiski različnih delegacij z namenom ogleda dobrih praks in omembe v strokovnih gradivih, orodjih in na dogodkih. S tem se povečuje tudi prepoznavnost in ugled občin. Z nadaljevanjem dela, ob hkratni izredni rasti zero waste gibanja po Sloveniji in po svetu, bodo te občine postale še bolj pomemben zgled.

Občine imajo veliko moč pri usmerjanju lokalne skupnosti k zmanjšanju količin odpadkov, a pri tem niso same. V dosedanjem delu je bil potencial povezovanja s sorodnimi občinami (pri nas in v tujini) na poti do družbe brez odpadkov slabo izkoriščen, zato bo temu v prihodnje namenjeno več pozornosti. Ni le prilika za medsebojno učenje in sinergistično delovanje, a ker bo vedno več državnih in evropskih sredstev namenjenih prehodu v nizkoogljično krožno gospodarstvo, bo povezovanje ključno za njihovo uspešno črpanje. Kot obstoječe dobre prakse bodo občine zaveznice pri tem imele primerjalno prednost.

Navkljub previdnim novim ciljem, bo ekonomska upravičenost nadaljnega dela tudi sicer samo rasla. Prebivalstvo v treh občinah počasi narašča, z ureditvijo sistema ravnanja z odpadki na državni ravni, vedno novimi zahtevami glede okoljske odgovornosti in višanjem državnih ciljev, pa bodo naraščali tudi zunanji stroški ravnanja z odpadki. Tako ni presenetljivo, da si je Evropska Unija zadala cilj prehoda na ravnanje z viri, ne odpadki, saj se tako v gospodarstvu ohranja več vrednosti, na drugi strani pa ostane manj škode, ki jo je potrebno sanirati skozi ravnanje z odpadki.

Strategija zero waste omogoča lažje in hitrejše doseganje državnih okoljskih ciljev. Koncept tudi spodbuja zaposlovanje ranljivih skupin, saj je ponovna uporaba po eni strani ključna za doseganje rezultatov, po drugi pa precej delovno intenzivna. V sklopu projekta depo, kjer so trenutno stalno zaposlene 4 osebe, se to že kaže, v prihodnosti pa pričakujemo rast obsega dela in števila zaposlenih — ekonomske in socialne prednosti so jasne. Pričakujemo tudi vedno več drugih novih poslovnih modelov na področju preprečevanja nastajanja odpadkov. Sočasno se bo nadaljeval dvig splošne ozaveščenosti o okoljskih problematikah in olajšal krepitev in izvajanje politik na področju ravnanja z odpadki in viri.

5.4 Certifikat “Zero Waste Certified City”

Marca 2021 je bil javno predstavljen nov enoten evropski sistem certificiranja prizadevanj občin na poti do družbe brez odpadkov, “Zero Waste Certified City”, ki nadomešča slovenskega. Nastal je tudi na podlagi slovenskih izkušenj, tako da zaradi svojega dosedanjega dela, občine zaveznice avtomatsko pridobijo naziv “Zero Waste Candidate City” — razen, če ga izrecno zavrnejo. Do marca 2023 bo čas za prvo zunanjo revizijo in morebitno nadgradnjo občinskih zero waste strategij za pridobitev certifikata **Zero Waste Certified City**. Ocena dosežkov bo podana na podlagi vnaprej znanih kriterijev (obveznih in točkovnih), glede na doseženo število točk pa občina prejme certifikat z 1 - 5 zvezdicami. Pionirska vloga in ugled občin zaveznic bo tako še okrepljen.

Okvirna ocena na podlagi trenutnih rezultatov v občinah Vrhnika, Log - Dragomer in Borovnica nanese 3 zvezdice. Z novo strategijo dopolnjujemo ukrepe za več dodatnih točk, kot so npr. prepoved plastike za enkratno uporabo, izobraževanje in ozaveščanje zaposlenih

v javnih ustanovah o tematikah zero waste, izmenjava znanj in izkušenj preko strokovnih ogledov, webinarjev v sodelovanju z drugimi občinami iz zero waste mreže, vključitev zero waste kriterijev v zelena javna naročila ipd.

Občinam bo novi sistem certificiranja služil kot okvirni seznam kako do boljših rezultatov in manj odpadkov v lokalni skupnosti; omogoča večji dostop do strokovnega znanja, ki bo pomagal zagotoviti večjo učinkovitost izvajanja zero waste strategije, krepitev njene pozitivne podobe in dodatne priložnosti širjenja svojih dosežkov in delovanja na državni in evropski ravni.

5.5 Navezava na Cilje trajnostnega razvoja

Lokalni razvojni načrti, kamor štejemo tudi zero waste strategijo, vsebujejo ukrepe vezane na *Agendo za trajnostni razvoj do leta 2030*, ki naslavljajo pereča vprašanja, povezana z okoljsko trajnostjo, socialno vključenostjo, gospodarskim razvojem in izzivi pri upravljanju. Ključni kazalniki ciljev trajnostnega razvoja, ki jih povezujemo z zero waste ukrepi:

- cilj 11: Poskrbeti za odprta, varna, vzdržljiva in trajnostna mesta in naselja,
- cilj 12: Zagotoviti trajnostne načine proizvodnje in porabe,
- cilj 13: Sprejeti nujne ukrepe za boj proti podnebnim spremembam in njihovim posledicam.

Doseganje ciljev trajnostnega razvoja v lokalnem okolju se tako prepleta z nacionalnimi, evropskimi in globalnimi smernicami, kar je bistveno za sistemsko in celostno ravnanje z odpadki ter krepitev trajnostnih modelov zelenih mest in kakovostnega javnega prostora. Vse bolj je očitno, da lahko sprejetje zero waste ukrepov znatno zmanjšajo vplive na okolje in zdravje ljudi.

6. ODBOR ZA SPREMLJANJE URESNIČEVANJA ZVEZE

Da se občina lahko pridruži skupnostim na poti do zero waste, mora biti izpolnjena zahteva, da se oblikuje zero waste odbor, v katerega so vključeni najmanj predstavniki:

- občine,
- komunalnega podjetja,
- nacionalne Zero Waste organizacije in
- nevladnih organizacij civilne družbe.

Mednarodna Zero Waste zveza priporoča tudi vključevanje predstavnikov prebivalcev in lokalnih podjetij.

Naloga odbora je, da sodeluje pri razvoju in implementaciji zaveze, oceni kritične korake, definira rešitve v primeru težav pri izvedbi ali rokih, podpira izvajanje zaveze ter poroča nacionalni Zero Waste organizaciji. Odbor se mora sestati najmanj enkrat letno in obravnava in sprejme letno poročilo za preteklo leto in potrdi načrt za tekoče leto delovanja.

V Sloveniji imajo nevladne organizacije (v nadaljevanju NVO) izdelan demokratičen način postopka imenovanja predstavnikov nevladnih organizacij tako na lokalnem kot na nacionalnem nivoju. Predstavniki NVO v zero waste odboru mora biti obvezno imenovan z uporabo tega postopka. Za izvedbo postopka občina zaprosi CNVOS, regionalno NVO stičišče

nevladnih organizacij, ali eno od lokalnih NVO. *Postopek imenovanja člana NVO mora biti zaključen pred oddajo Zaveze v postopek sprejemanja v občinskem svetu.*

Ko so člani zero waste odbora določeni, občina seznam z imeni ter njihovimi kontaktnimi podatki pošlje nacionalni Zero Waste organizaciji. Seznam članov zero waste odbora je javno dostopen in objavljen na spletnih straneh občine in spletni strani nacionalne Zero Waste organizacije.

V Odbor bodo imenovani naslednji člani:

- predstavnik občine Vrhnika
- predstavnik občine Borovnica
- predstavnik občine Log - Dragomer
- predstavnik JP KPV, d.o.o. – predsednik odbora, Edin Behrić
- predstavnik nacionalne Zero Waste organizacije
- predstavnik nevladne organizacije
- predstavnik nevladne organizacije
- predstavnik nevladne organizacije

Mandat Odbora traja do konca leta 2030, do katerega naj bi bili izpolnjeni cilji, zastavljeni v tem načrtu oz. zavezi. Cilji in zaveze so predstavljeni v naslednji točki. Odbor se sestane najmanj enkrat letno. Člani Odbora so enaki kot v prejšnji zero waste zavezi (2014-2020).

7. ZAVEZA OBČIN NA POTI DO ZERO WASTE

Namen Zaveze je dati jasno navodilo vsem prebivalcem, obiskovalcem in izvajalcem dejavnosti o ravnanju z odpadki na območju občin Borovnica, Log - Dragomer in Vrhnika v prihodnosti, da bodo s svojim odgovornim delovanjem prispevali k dosegu zastavljenih ciljev občin na poti do družbe brez odpadkov.

Občine Borovnica, Log - Dragomer in Vrhnika, se zavezujejo, da bodo do leta 2030 vzpostavile pogoje, ki bodo omogočili:

1. Izmed vseh zbranih komunalnih odpadkov izločiti več kot 83,9 % delež koristnih odpadkov in jih poslati naprej v snovno izrabo (recikliranje, kompostiranje, anaerobna obdelava), na daljši rok pa doseganje 90 % deleža.
2. Zmanjšanje količine zbranih mešanih komunalnih odpadkov na 56,35 kilogramov na prebivalca na leto do 2030.
3. Za vse zbrane vrste odpadkov bodo poskušale najti rešitev za nadaljnjo predelavo, ponovno uporabo, snovno izrabo ali preoblikovanje izdelkov in materialov.
4. V največji možni meri okrepiti prioritete na področju ravnanja z odpadki (preprečevanje nastajanja, ponovna uporaba in recikliranje odpadkov je usmerjeno v zniževanje količin vseh nastalih komunalnih odpadkov ter zniževanje količin mešanih ostankov) ter odpadkov praviloma ne usmerjati v sežigalnice. Sežiganje mešanih komunalnih odpadkov, gum, lesa iz mešanih gradbenih odpadkov ali blat čistilnih naprav je nesprejemljivo.

5. Občine se zavežejo, da bodo ob prvi priložnosti izbrale tistega ponudnika storitev, ki bo zagotavljal snovne načine predelave odpadkov.
6. Izvesti analizo mešanih ostankov odpadkov, ki pokaže, katere deleže je možno znižati s preprostejšimi ukrepi, katere pa zgolj s sodelovanjem proizvajalcev. Analize bodo izvedene najmanj 1x na leto z namenom spremljanja napredka in prilagajanja ukrepov za doseg ciljev.
7. Organizirati izobraževanja, informiranja, osveščanja in sodelovanja s prebivalci, obiskovalci in podjetji, kjer nastajajo komunalni odpadki ter s podjetji, kjer nastajajo odpadki, ki ne sodijo v njeno neposredno pristojnost, o pravilnem ravnanju z odpadki, kompostiranju na domačem vrtu, in preprečevanju nastajanja odpadkov ter ponovni uporabi predmetov.
8. Zagotovitev sredstev za delovanje centra za ponovno uporabo, v katerem bo rabljene predmete mogoče popraviti, dodelati, predelati, preoblikovati in prodati.
9. Organizacija sistema samooskrbe lokalnega prebivalstva, prodaja lokalnih izdelkov in pridelkov ter živil v razsutem stanju (brez embalaže).
10. Zmanjšanje ogljičnega odtisa v lokalnem okolju (spodbujanje energetske učinkovitosti, zelene javne nabave itd.). Posebne zahteve, ki bodo zmanjšale in preprečile nastajanje odpadkov, so dodane vsem politikam javnih naročil in razpisom občin.
11. Pravilno upravljanje zemljišč (nadzor preobsežne gradnje, ki ima za posledico preveliko gostoto prebivalcev, obnova, sanacija in preprečevanje nastajanja degradiranih območij, načrtovanje zelenih stavb, načrtovanje in izgradnja energijsko in prehransko samozadostnih naselij ipd.).
12. Spodbujanje trajnostne mobilnosti (v avtu se pelje več ljudi, ne vsak s svojim, hoja, vožnja s kolesom, električna kolesa, javni prevoz ipd.) in novih življenjskih slogov (samooskrba, kratke nakupovalne verige, trajnostna pravična trgovina ipd.).
13. Vzpostavitev sodelovanja ter izmenjave znanj in najboljših zero waste praks z ostalimi občinami po Evropi.